

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

تحلیل گفتمان ترانه‌های تیتراژ سریال‌های سیما جمهوری اسلامی ایران در ماه

مبارک رمضان ۱۳۹۱

دانشجو:

مهرداد هاشمی

استاد راهنما:

دکتر محمود احمدی افزادی

استاد مشاور:

دکتر سعید سرابی

بهار ۱۳۹۳

تقديم

به

مادرم

خدایش رحمت کند.

چکیده

در پژوهش حاضر تیتراژ سریال‌های سیمای جمهوری اسلامی ایران در ماه مبارک رمضان ۱۳۹۱ مورد تحلیل گفتمان انتقادی قرار گرفته است. مسئله اصلی این پژوهش؛ بررسی گفتمان اجتماعی غالب سریال‌های پخش شده در ماه مبارک رمضان است. در این تحقیق از روش تحلیل گفتمان انتقادی استفاده شده و با توجه به نظریات مرتبط اندیشمندانی همچون: فوکو، ون دایک، فرکلان، لاکلا و موفه چهار سریال که عبارتند از: «رازپنهان»، «چمدان»، «شاید برای شما هم اتفاق بیفتد» و «خداحافظ بچه» مورد مطالعه قرار گرفته است. لازم به توضیح است در مجموع شش تیتراژ بررسی شده است چراکه سریال رازپنهان و چمدان؛ تیتراژ آغازین و پایانی دارد و ابتدا و انتهای این دو سریال از دوتیتراژ متفاوت استفاده شده است. در فرایند تحلیل گفتمان انتقادی تیتراژها؛ چهار مرحله اصلی «بررسی ساخت اندیشگانی»، «کشف و استخراج گزاره‌های معنایی اصلی»، «تحلیل کارکرد شناختی» و «ساختار زدایی» قابل ملاحظه است و داده‌های بدست آمده نشان می‌دهد که در اغلب موارد ارتباط اندکی بین متن، تصویر و موسیقی

تیتراژها و محتوای سریال‌ها مشاهده شده است و یا در برخی موارد هیچ‌سنگیتی وجود ندارد و نیز نمی‌توان موسیقی و تیتراژ این سریال‌ها را مروج‌گفتمانی مشخص و ساختارمندی دانست.

واژگان کلیدی: تحلیل‌گفتمان انتقادی، تیتراژ سریال، بازنمایی رسانه‌ای، ساخت‌اندیشگانی، دانش‌زمینه‌ای

فهرست مطالب

- ۱-۱- طرح مسئله ۲
- ۱-۲- ضرورت و اهمیت تحقیق ۳
- ۱-۳- اهداف تحقیق ۴
- ۱-۳-۱- هدف اصلی ۴
- ۱-۳-۲- هدف فرعی ۴
- ۱-۴- سوالات تحقیق ۴
- ۱-۴-۱- سوال اصلی تحقیق ۴
- ۱-۵- فرضیات تحقیق ۵
- ۱-۶- تعریف مفاهیم ۵
- سریال ۵
- موسیقی ۵
- موسیقی فیلم ۶
- موسیقی مردم پسند ۷
- فرهنگ عامه ۷

۹	- تیتراژ.....
۱۰	- گفتمان.....
۱۲	- بازنمایی.....
۱۷	- تحلیل گفتمان انتقادی.....
۲۴	فصل دوم.....
۲۴	مبانی نظری تحقیق.....
۲۵	۲-۱- بررسی تحقیقات پیشین.....
۳۱	۲-۲- نظریات مرتبط با تحقیق.....
۳۱	۲-۲-۱- نظریات مرتبط با رسانه.....
۳۶	۲-۲-۲- نظریه موسیقی مولوی.....
۳۷	۲-۲-۳- نظریه موسیقی فارابی.....
۴۰	۲-۳- صاحب نظران تحلیل گفتمان.....
۴۰	۲-۳-۱- دیدگاه فوکو.....
۴۷	۲-۳-۲- دیدگاه ون دایک.....
۴۸	۲-۳-۳- دیدگاه نورمن فرکلاف.....

۴۹	۲-۳-۴- دیدگاه لاکلا و موفه
۷۸	۲-۴- تحلیل گفتمان انتقادی
۸۰	۲-۵- چارچوب تحلیلی فرکلاف
۸۱	۲-۶- کاربردهای تحلیل انتقادی گفتمان
۸۴	۲-۷- مکتب فرانکفورت
۹۴	فصل سوم
۹۴	روش تحقیق
۹۵	۳-۱- روش تحقیق
۹۶	۳-۲- نمونه‌های مورد بررسی
۹۷	۳-۳- روش نمونه‌گیری
۹۷	۳-۴- روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۹۸	۳-۵- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۹۸	۳-۷- مراحل تحلیل گفتمان انتقادی
۹۸	۳-۷-۱- ساخت اندیشگانی
۹۹	۳-۷-۲- کشف و استخراج گزاره‌های معنایی اصلی

- ۹۹..... ۳-۷-۳- تحلیل کارکرد شناختی
- ۱۰۰..... ۳-۷-۴- ساختار زدایی
- ۱۰۰..... ۳-۷-۴-۱- ساختار زدایی واژگانی
- ۱۰۰..... ۳-۷-۴-۱-۱- گزینش واژگانی
- ۱۰۱..... ۳-۷-۴-۱-۲- کشف بسامدهای واژگانی (تکرار واژگانی)
- ۱۰۲..... ۳-۷-۴-۱-۳- استخراج معانی ضمنی واژه‌ها
- ۱۰۲..... ۳-۷-۴-۱-۴- تضاد معنایی
- ۱۰۳..... ۳-۷-۴-۲- راهبردهای ارجاعی
- ۱۰۳..... ۳-۷-۴-۲-۱- استخراج ارجاعات ضمیری
- ۱۰۴..... ۳-۷-۴-۲-۲- اسامی خاص
- ۱۰۵..... ۳-۷-۴-۲-۳- ارجاعات صمیمی یا غیر صمیمی
- ۱۰۵..... ۳-۷-۴-۲-۴- تشدید
- ۱۰۵..... ۳-۷-۴-۲-۵- تعمیم
- ۱۰۵..... ۳-۷-۴-۲-۶- ناشناس سازی
- ۱۰۵..... ۳-۷-۴-۲-۳- تقابل ساختاری

- ۱۰۶..... ۳-۷-۴-۳- راهبردهای کلامی
- ۱۰۶..... ۳-۷-۴-۳-۱- استعاره
- ۱۰۶..... ۳-۷-۴-۳-۲- تشبیه
- ۱۰۷..... ۳-۷-۴-۳-۳- اغراق
- ۱۰۸..... ۳-۷-۴-۳-۴- مجاز
- ۱۰۹..... ۳-۷-۴-۳-۵- التزام معنایی
- ۱۱۰..... ۳-۷-۴-۳-۶- بینا فردی
- ۱۱۰..... ۳-۷-۴-۳-۷- تهدید
- ۱۱۰..... ۳-۷-۴-۳-۸- خواهش
- ۱۱۳..... فصل چهارم
- ۱۱۳..... تحلیل گفتمان شعر
- ۱۱۴..... ۴-۱- مقدمه
- ۱۱۴..... ۴-۲- تیتراژ ابتدایی سریال راز پنهان
- ۱۱۴..... ۴-۲-۱- نام شعر: دل می رود ز دستم صاحب دلان خدا را
- ۱۱۴..... ۴-۲-۲- دانش زمینه‌ای

- ۳-۲-۴- متن شعر تیتراژ ابتدایی سریال راز پنهان ۱۲۴
- ۴-۲-۴- تحلیل گفتمان دل می‌رود ز دستم صاحب دلان خدا را ۱۲۶
- ۱- ساخت اندیشگانی ۱۲۶
- ۲- کشف و استخراج گزاره‌های معنایی اصلی ۱۲۷
- ۳- تحلیل کارکردشناختی ۱۳۰
- ۱- پیش‌فرض‌ها ۱۳۰
- ۴- ساختار زدایی ۱۳۰
- ۴-۱- ساختار زدایی واژگانی ۱۳۰
- ۴-۱-۱- گزینش واژگانی ۱۳۰
- ۴-۲- راهبردهای ارجاعی ۱۳۱
- ۴-۲-۵- تقابل ساختاری ۱۳۱
- ۴-۳- راهبردهای کلامی ۱۳۱
- ۴-۳-۱- استعاره و تشبیه ۱۳۱
- ۴-۳-۲- التزام معنایی ۱۳۲
- ۴-۳-۳- ساخت بینا فردی ۱۳۲

- ۱۳۳.....تهدید ۴-۳-۴.....
- ۱۳۳.....تیتراژ انتهایی سریال راز پنهان ۴-۳.....
- ۱۳۳.....نام شعر: ماه من ۴-۳-۱.....
- ۱۳۳.....دانش زمینه‌ای ۴-۳-۲.....
- ۱۳۵.....متن شعر تیتراژ انتهایی سریال راز پنهان ۴-۳-۳.....
- ۱۳۶.....تحلیل گفتمان شعر ماه من ۴-۳-۴.....
- ۱۳۶.....ساخت اندیشگانی ۱.....
- ۱۳۶.....کشف و استخراج گزاره‌های معنایی اصلی ۲.....
- ۱۳۸.....تحلیل کارکردشناختی ۳.....
- ۱۴۰.....ساختار زدایی ۴.....
- ۱۴۰.....۱-۴-۱ ساختار زدایی واژگانی.....
- ۱۴۰.....۱-۱-۴ گزینش واژگانی.....
- ۱۴۰.....۲-۱-۴ تکرار واژگانی.....
- ۱۴۱.....۱-۴- استخراج معانی ضمنی واژه‌ها.....
- ۱۴۱.....۲-۴- راهبردهای ارجاعی.....

- ۱۴۱..... ۴-۲-۱-ارجاعات صمیمی یا غیر صمیمی
- ۱۴۳..... ۴-۲-۲-تشدید
- ۱۴۴..... ۴-۲-۳-تعمیم
- ۱۴۴..... ۴-۲-۴-ناشناس سازی
- ۱۴۵..... ۴-۲-۵-تقابل ساختاری
- ۱۴۵..... ۴-۳-۳-راهبردهای کلامی
- ۱۴۵..... ۴-۳-۱-استعاره و تشبیه
- ۱۴۶..... ۴-۳-۲-التزام معنایی
- ۱۴۶..... ۴-۳-۳-ساخت بینا فردی
- ۱۴۷..... ۴-۳-۴-تهدید
- ۱۴۷..... ۴-۴-تیتراژ ابتدایی سریال چمدان
- ۱۴۷..... ۴-۴-۱-نام شعر: حق به حق دار می رسه
- ۱۴۷..... ۴-۴-۲-دانش زمینه‌ای
- ۱۵۳..... ۴-۴-۳-متن شعر تیتراژ ابتدایی سریال چمدان
- ۱۵۵..... ۴-۴-۴-تحلیل گفتمان شعر حق به حق دار می رسه

۱۵۵	۱- ساخت اندیشگانی
۱۵۵	۲- کشف و استخراج گزاره‌های معنایی اصلی
۱۵۸	۳- تحلیل کارکردشناختی
۱۵۹	۴- ساختار زدایی
۱۵۹	۴-۱- ساختار زدایی واژگانی
۱۵۹	۴-۱-۱- تکرار واژگانی
۱۶۰	۴-۲- راهبردهای ارجاعی
۱۶۰	۴-۲-۱- ارجاعات صمیمی یا غیر صمیمی
۱۶۰	۴-۲-۲- تشدید
۱۶۱	۴-۲-۳- ناشناس سازی
۱۶۱	۴-۲-۴- تقابل ساختاری
۱۶۱	۴-۳- راهبردهای کلامی
۱۶۱	۴-۳-۱- ساخت بینا فردی
۱۶۲	۴-۳-۵- تهدید
۱۶۲	۵-۴- تیتراژ انتهایی سریال چمدان

- ۱-۵-۴- نام شعر: منو راحت نمی‌زاره ۱۶۲
- ۲-۵-۴- دانش زمینه‌ای ۱۶۳
- ۳-۵-۴- متن شعر تیتراژ انتهایی سریال چمدان ۱۶۴
- ۴-۵-۴- تحلیل گفتمان شعر منو راحت نمی‌زاره ۱۶۵
- ۱- ساخت اندیشگانی ۱۶۵
- کشف و استخراج گزاره‌های معنایی اصلی ۱۶۵
- ۳- تحلیل کارکردشناختی ۱۶۷
- ۴- ساختار زدایی ۱۶۸
- ۴-۱- ساختار زدایی و اثرگانی ۱۶۸
- ۶-۴- تیتراژ انتهایی سریال شاید برای شما هم اتفاق بیفتد ۱۶۹
- ۱-۶-۴- نام شعر: به شانه‌های سست باد منم که تکیه داده‌ام ۱۶۹
- ۲-۶-۴- دانش زمینه‌ای ۱۶۹
- ۳-۶-۴- متن شعر تیتراژ انتهایی سریال شاید برای شما هم اتفاق بیفتد ۱۷۲
- ۴-۶-۴- تحلیل گفتمان شعر به شانه‌های سست باد منم که تکیه داده‌ام ۱۷۳
- ۱- ساخت اندیشگانی ۱۷۳

- ۲- کشف و استخراج گزاره‌های معنایی اصلی ۱۷۴
- ۳- تحلیل کارکردشناختی ۱۷۶
- ۴- ساختار زدایی ۱۷۷
- ۴-۱- ساختار زدایی واژگانی ۱۷۷
- ۴-۱-۱- گزینش واژگانی ۱۷۷
- ۴-۱-۲- تکرار واژگانی ۱۷۷
- ۴-۲- راهبردهای ارجاعی ۱۷۸
- ۴-۲-۱- تعمیم ۱۷۸
- ۴-۲-۲- ناشناس سازی ۱۷۸
- ۴-۲-۳- تقابل ساختاری ۱۷۹
- ۴-۳- راهبردهای کلامی ۱۷۹
- ۴-۳-۱- استعاره و تشبیه ۱۷۹
- ۴-۳-۲- التزام معنایی ۱۷۹
- ۴-۳-۳- تهدید ۱۸۰
- ۷-۴- تیتراژ انتهایی سریال خداحافظ بچه ۱۸۰

- ۱-۷-۴- نام شعر: همه شهر رو به هم می‌زدم اما چقدر پیش تو بی‌اراده بودم. ۱۸۰.....
- ۲-۷-۴- دانش زمینه‌ای ۱۸۰.....
- ۳-۷-۴- متن شعر تیتراژ انتهایی سریال خدا حافظ بچه ۱۸۱.....
- ۴-۷-۴- تحلیل گفتمان شعر همه شهر رو به هم می‌زدم ۱۸۲.....
- ۱- ساخت اندیشگانی ۱۸۲.....
- ۲- کشف و استخراج گزاره‌های معنایی اصلی ۱۸۳.....
- ۳- تحلیل کارکردشناختی ۱۸۵.....
- ۴- ساختار زدایی ۱۸۵.....
- ۴-۱- ساختار زدایی واژگانی ۱۸۵.....
- ۴-۱-۱- گزینش واژگانی ۱۸۵.....
- ۴-۱-۲- تکرار واژگانی ۱۸۶.....
- ۴-۲- راهبردهای ارجاعی ۱۸۶.....
- ۴-۲-۱- ارجاعات صمیمی یا غیر صمیمی ۱۸۶.....
- ۴-۲-۲- تشدید ۱۸۷.....
- ۴-۲-۳- تعمیم ۱۸۷.....

۱۸۷ ۴-۲-۴- تقابل ساختاری
۱۸۸ ۳-۴- راهبردهای کلامی
۱۸۸ ۴-۳-۱- استعاره و تشبیه
۱۸۸ ۴-۳-۲- ساخت بینا فردی
۱۸۹ فصل پنجم
۱۸۹ نتیجه گیری
۱۹۰ ۱-۵- مقدمه
۱۹۱ جمع بندی:
۲۱۲ بحث و نتیجه گیری
۲۱۶ پیشنهادات
۲۱۷ فهرست منابع

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- طرح مسئله

پژوهش حاضر، تلفیق موسیقی و کلمه را در چارچوب زبان شناختی وامی کاود و آن را به مفاهیم متناظر گفتمانی از جمله: فرا متن و متن گره می‌زند. نقش تاثیرگذار موسیقی در تیتراژ سریال‌های تلویزیونی سیمای ج.ا.ا در این مقاله؛ وجهی گفتمانی می‌یابد وجهی که با ابزارهای زبانی و با شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی سنجیده می‌شود. طلیعه نقش‌آفرینی تیتراژ در سیما را می‌توان در سریال‌هایی چون مجموعه ماندگار سربداران در اواسط دهه شصت جست. از آن پس - این نقش رو به زوال نهاد تا آن که سریال‌های ماه مبارک رمضان بار دیگر موسیقی را به شیوه‌ای درخور در معرض قضاوت بینندگان و کارشناسان سیما قرار داد. موسیقی تیتراژ و متن سریال‌هایی چون: امام علی (ع)، صاحب دلان، اغما و او یک فرشته بود از جمله آثار به یاد ماندنی سیما در این عرصه به شمار می‌آیند. این روند همچنان در حال ادامه است و چگونگی و بازنمایی کیفی آن از منظری گفتمانی مساله پژوهش حاضر است. در این رساله چنین فرض می‌شود که متن تیتراژ این سریال‌ها در محملی موسیقایی در برگیرنده مضامین و مفاهیم مهم روانشناختی است که همگام با موسیقی متن، فضایی همگن را برای القای پیام‌های فردی و اجتماعی خاصی فراهم می‌آورند. کشف مولفه‌های محتوایی و معنایی این قطعات با کلام و بی کلام و انطباق آنها با گفتمان‌های اجتماعی موثر در ایران مساله اصلی این پژوهش محسوب می‌شود.